

Bewoners West-Friesland beleven streek als monofunctioneel

Veel land, veel kool en daartussen dorpjes

Hoe typeert en waardeert de landschapsconsument zijn eigen streek? Kan onderzoek naar de beleving van het landschap onder bewoners handvaten bieden voor een streek-eigen inrichting en beheer van het landschap? Het eerste deel van het oriënterend onderzoek van het Louis Bolk Instituut, verricht in West-Friesland, is onlangs met een rapport afgesloten en levert verrassende gezichtspunten op. De openheid van het landschap wordt door de bewoners gewaardeerd, maar de streek kan aantrekkelijker worden door een meer diverse beplanting langs de wegen, verbouw van andere gewassen en natuurvriendelijk berm-, water- en oeverbeheer.

Een karakteristiek beeld van het West-Friese landschap: kool, smalle kale sloten, moderne schuren en een wijds en verkaveld landschap. Maar wat typisch is, heeft te weinig belevingswaarde en wordt door de bewoners niet altijd als mooi bestempeld. (Foto Louis Bolk Instituut)

Het rapport is het resultaat van een bijzondere samenwerking tussen de Leerstoelgroep Ecologische Landbouw (LUW) en het Louis Bolk Instituut. Het onderzoek dat in dit rapport is beschreven, bouwt voort op het onderzoek dat de Leerstoelgroep Ecologische Landbouw doet naar agrolandschapskwaliteit op landbouwbedrijven. Doel van dat project is het optimaliseren van vormen van natuur- en milieuvriendelijk landgebruik en in het bijzonder natuur- en milieuvriendelijke agrarische bedrijfssystemen. Er wordt door de Leerstoelgroep gewerkt aan het vergelijken van de landschapsproductie (kwaliteit) van landbouwbedrijven in drie streken van Nederland, waaronder West-Friesland. In ieder gebied zijn 5 biologische en 5 gangbare bedrijven vergeleken. De subjectieve waardering van het landschap door de boeren ('landschapsproducenten') is in

het onderzoek van de Leerstoelgroep opgenomen. De subjectieve belevingswaardering door bewoners en recreanten ('landschapsconsumenten') is op verzoek van de Leerstoelgroep Ecologische Landbouw met financiering van het Ministerie van LNV door het Louis Bolk Instituut in een aanvullend onderzoek uitgevoerd. Vanuit het Staring Centrum, sectie gedragswetenschappen en fysiognomie, werden daarbij belangrijke adviezen verkregen om belevingswaarde op een verantwoorde manier te meten.

Niet mooi

Dit onderzoek heeft plaatsgevonden onder bewoners van het Geestmerambacht en omstreken (West-Friesland). Dit gebied is door een ruilverkaveling ingrijpend veranderd en van vaarpolder rijpolder geworden. Er is een nieuw landschap ontstaan met eigen ken-

merken. Het blijkt dat bewoners een beeld hebben van de identiteit van hun streeklandschap en bovendien ook van de elementen die ze daarin wel of niet waarderen. Opvallend is hierbij dat wat men typisch vindt aan het landschap - zowel op streek- als bedrijfsniveau - niet overeenkomt met wat men mooi vindt. Het 'nieuwe' landschap wordt als zodanig geaccepteerd, er is weinig sprake van nostalgische gevoelens ten aanzien van het oude landschap. Het verkaveld landschap heeft als belangrijkste kenmerken: (een bepaalde mate van) 'openheid' en 'agrarisch karakter' (koolteelt en in mindere mate bollenteelt en weiland). Minder belangrijk zijn: 'landelijkheid' en het contrast tussen duinen en polderland. Specifiek voor de streek blijken verder rechte, weinig begroeide wegen en smalle sloten met steile taluds en kort-gemaaide oevers.

Monofunctioneel

Men vindt dit typische ruilverkavelings-landschap té monofunctioneel voor de tuinbouw is ingericht. Het kent te weinig belevingswaarde door het ontbreken van afwisseling en natuurlijke elementen. Bovendien nodigen de lange rechte wegen, ontworpen voor de auto, niet uit

tot fietsen of wandelen. De typische bedrijven voor de streek zijn grootschalige, kale en intensieve koolteeltbedrijven. Deze leveren echter wederom niet de landschapsbeelden op die het meest gewaardeerd worden. Bedrijven van een kleinere schaal, die een grotere diversiteit aan gewassen en aan beplanting laten zien, en daarmee ook een grotere beslotenheid, worden zeer positief gewaardeerd en zou men ook graag meer in de streek zien. Het blijkt dat dit soort bedrijven meer informatie verschaffen over het seizoensverloop en dat veranderingen in de tijd geleidelijker geschieden. Dit wordt door de meerderheid gewaardeerd; enkelen vinden juist het meer sprongsgewijze seizoensverloop op de grootschalige bedrijven typisch voor de streek en waarderen dit daarom. Zeer kleinschalige en besloten bedrijven worden op zich wel gewaardeerd maar vallen erg uit de toon ten aanzien van

de streektypische 'openheid'. Dit soort bedrijven wil men eventueel wel meer zien maar dan slechts aan de rand van de dorpen en niet in de open polder.

Biologisch bedrijven

De respondenten blijken een vrij goed beeld te hebben van de uiterlijke ver-

schillen tussen gangbare en biologische bedrijven. Biologische bedrijven onderscheiden zich volgens de respondent voornamelijk door een relatief kleinere schaal en een grotere diversiteit aan gewassen. Hieruit kan worden geconcludeerd dat biologische bedrijven, mits juist gelokaliseerd, een bijdrage kunnen leveren aan het verbeteren van de landschapskwaliteit van de Geestmerambacht.

Kwaliteitsverbetering

Voor beleidsmakers zijn er een aantal interessante aanknopingspunten voor vergroting van de kwaliteit van het landschap, door in samenspraak met landschapsconsumenten en -producenten gewenste 'streekeigen' inrichting en beheer te stimuleren. Een aantrekkelijker beeld zou kunnen ontstaan door meer (zoveel mogelijk diverse) beplanting langs de wegen, stimulering van

verbouw van andere gewassen en een meer natuurvriendelijke vorm van (verschillende typen van) berm-, water- en oeverbeheer, waarbij wel de kenmerkende openheid in stand dient te worden gehouden.

Centrale rol water

Hierboven zijn al enige suggesties gedaan waar het agrarisch landschapsbeheer in de Geestmerambacht zich op zou kunnen richten. Men zou ook een stap verder kunnen gaan in het zoeken naar ontwikkelingsrichtingen van extra landschaps- en natuurwaarden op bedrijfsniveau door de boer. Om enig idee te krijgen welke wensen bij de streekbewoners leven zijn er vier scenario's (toekomstbeelden) op bedrijfsniveau uitgewerkt en aan de streekbewoners voorgelegd. Opmerkelijk is dat de presentatie van de vier verschillende scenario's (rationeel, waterrijk, struik- en bloemen en bomen- en hagenscenario) de mensen enorm aan het denken zet; velen hebben er nooit bij stilgestaan dat er een relatie bestaat tussen een bepaalde landbouwstrategie en het daardoor geproduceerde landschap. De meerderheid vindt het landschap nu kaal, saai en monofunctioneel in gebruik. Het in de toekomst verder scheiden van landbouw en natuur vindt men niet goed, al vinden enkele bewoners de belangen van de boer maatgevend voor verdere ingrepen in het landschap. Vormgeving en beheer van meer natuurlijke landschapselementen door de boer vindt de meerderheid wenselijk en haalbaar. Qua veranderingen in het landschap scoort de aanpassing van het watergangenstelsel met natuurvriendelijker oever- en waterbeheer het hoogst, mogelijk omdat dat aansluit bij de oorspronkelijke rol die het water in deze streek heeft gehad. Duidelijk werd ook gezegd dat aan bewustmaking gewerkt dient te worden, om consumenten te wijzen op de toegevoegde milieu- en landschapswaarde van met name de biologische producten.

H. van Haperen & T. van Herpen, 1997. Belevingswaarden van biologische en gangbare tuinbouwbedrijven in West-Friesland. Louis Bolk Instituut, Driebergen. Dit verslag is te bestellen door f50,- over te maken op postbanknummer 3530591, tnv Louis Bolk Instituut, Driebergen, onder vermelding van het bestelnummer LL5.